

Om knallen genom tiderna – föredrag hos Släktforskarna

HAN VAR urtypen, han stämde med alla beskrivningar av den klassiske västgötaknallen. Han kallades Bleck-Klas och var från Gällstad, och tiden var slutet av 1920-talet. Bleck-Klas, som också hade andra namn att här förtiga, hette Klas Tillander och han var Tage Alänges "barndomsknalle". Han kom med tåg till Alvhems järnvägsstation med sin fässing, den speciella påse som gåknallarna traditionellt medförde varorna i.

Framme vid ställena han besökte började han med att rapportera vad han hört under vägen, sedan tog han fram sina varor. Han hade ett helt butikslager i sina påsar.

Om Bleck-Klas och knallar i allmänhet berättade Tage Alänge från Fristad inför en stor åhörarskara vid Alingsås släktforskarförenings årsmöte i tisdags. Mötet hölls i Sparbankens filmsal.

Knallarna hade sina distrikt, "gestreck", som de besökte ett par gånger om året, och de besökte samma gårdar. Ofta var de välkomna och liksom originalet Bleck-Klas övermattade de på någon gård. Knallarna utgick från något av de sju häradena,

En teori om knalleväsendets uppkomst är att det växte fram ur en annan verksamhet. Man födde upp oxar som drevs upp genom landet

och avyttrades, varvid man samtidigt tog med sig hemtillverkade varor för försäljning. Det var hemslöjdsprodukter av olika slag. Olika trakter hade olika specialiteter inom trä och textil men också metall, som exemplet Bleck-Klas varor.

□ □ □

KNALLEN var välkommen på många platser han kom till men var med sin kringföringshandel illa sedd av borgarna i städerna och de försökte förhindra de så kallade landsköpen. Verksamheten blev som följd av detta reglerad av kronan redan under senare delen av 1500-talet. Hanteringen var länge även en fråga för riksdagen efter klagomål från städernas köpmän. Riksdagen bekräftade 1620 städernas privilegier och uttalade sig mot landsköpen. En följd av den statliga handelspolitiken blev att Alingsås fick stadsrättigheter år 1619.

Handelsmän från Veden vände sig 1620 till kungen med begäran om skydd mot försöken att hindra deras handel, vilket ledde till ett medgivande om att fortsätta en viss handel fram till midsommartiden. Senare under 1600-talet medgavs handel med egna varor från området. Knallarna försågs med särskilda pass som utfärdades i tusental, men många gick utan pass. Knallarna var även

TOR CULLBERG avtackas av mötets ordförande Uno Hedlund.

ålagda att erlägga tull i städerna. Men av de enorma varumängder knallarna medförde tullades inte allt.

Knallarna reste långväga. Av statistik som Tage Alänge visade framgick till exempel att de gick ända upp till Bergslagen.

□ □ □

SPÅR av knallarnas verksamhet finns på många håll i landet. Det hände att de slog sig ned och gifte sig.

Förutom legala varor medförde

knallarna sådant som inte var tillåtet, såsom importerade varor, och "vitt", det vill säga arsenik som man kunde pigga upp gamla hästar med.

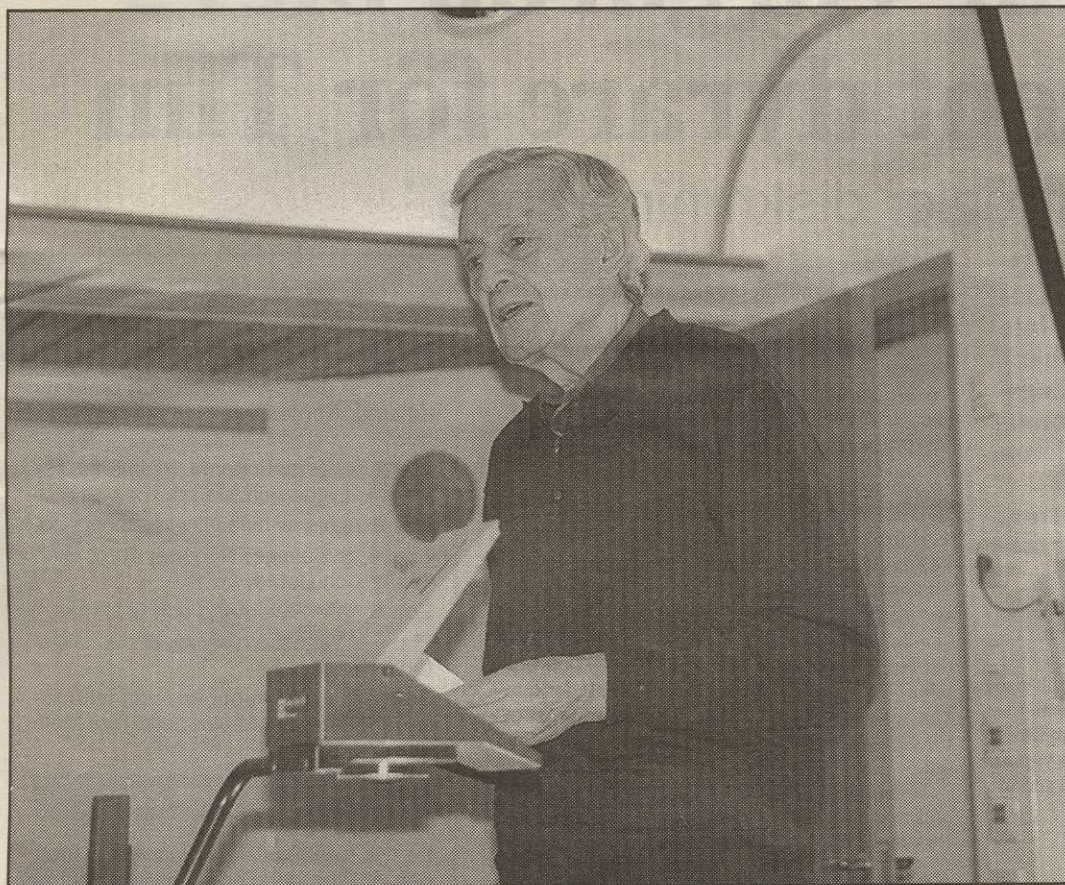
Tage Alänge gav avslutningsvis exempel på knallarnas speciella språk, "månsing" som innehåller åtskilliga ord som bland annat kan kännas igen som slanguttryck från helt andra miljöer.

För den som vill studera knalleväsendet rekommenderade Tage Alänge bland annat Gunnar Falkås knalleromaner som bygger på forskning och Björn Sterners bok "Bygdeknallar och stadsköpmän".

□ □ □

Vid de snabbt avklarade årsmötesförhandlingarna lämnade Tor Cullberg uppdraget som ordförande i Alingsås släktforskarförening, och efterträddes av Hans Fredriksson. Tor Cullberg avtackades av mötesordföranden Uno Hedlund som slog fast att utan Tor Cullberg hade föreningen inte blivit vad den är i dag.

ALF CLAESSION

TAGE ALÄNGE berättade om västgötaknallarna.